

TITULACIÓ: LLICENCIATURA EN DRET

PLA D'ESTUDIS: 1992

ASSIGNATURA: DRET MATRIMONIAL (Codi 3041)

PROFESSOR/A: JOSEP M. MARTINELL GISPERT-SAÚCH

CURS: 4t
QUADRIMESTRE: 1r

CRÈDITS: 6

TIPUS: OPTATIVA /
LLIURE ELECCIÓ

1. OBJECTIUS

1. Donar a conèixer de manera sistemàtica i interdisciplinària (evolució històrica, drets i principis constitucionals, dret eclesiàstic de l'Estat, dret religiós, dret civil, dret processal, dret registral, implicacions de dret internacional, referències de dret comparat, etc.) la regulació jurídica del matrimoni, la juridificació de la vida en parella i les relacions jurídiques derivades en el marc del dret de família.
2. Donar a conèixer l'origen i l'evolució de la institució matrimonial, l'estat actual de la qüestió i les perspectives de futur.
3. Examinar els condicionaments metodològics i sistemàtics que regeixen en la matèria i fer-ne una anàlisi crítica.
4. Fer una anàlisi de la crisi de la institució en relació als nous models de família i nuclis familiars alternatius.
5. Estudiar i sotmetre a revisió els remeis jurídics, substantius i processals, davant la crisi de la parella.
6. Considerar les diferències entre els principis jurídics dogmàtics, la seva aplicació pràctica i les realitats socials.
7. Procurar iniciar a l'estudiant en el dret comparat sobre la matèria, tot i que l'àmbit essencial de l'estudi és el dret espanyol i català. Aquest estudi inclou nocions generals sobre el dret matrimonial canònic, tot i que el seu estudi específic es reserva per a la assignatura optativa de "dret canònic".

2. CONTINGUTS o METODOLOGIA

I. INTRODUCCIÓ

- Tema 1. Juridificació de la vida en parella
- Tema 2. Matrimoni i dret
- Tema 3. Evolució del dret matrimonial

II. EL SISTEMA MATRIMONIAL

- Tema 4. Els sistemes matrimonials
- Tema 5. Precedents del sistema matrimonial espanyol
- Tema 6. El sistema matrimonial espanyol

III. PREPARACIÓ DEL MATRIMONI

- Tema 7. La promesa de matrimoni
- Tema 8. L'expedient matrimonial

IV. CAPACITAT, CONSENTIMENT I FORMA

- Tema 9. Impediments i incapacitat
- Tema 10. El consentiment matrimonial
- Tema 11. Forma de celebració

V. SITUACIONS CRÍTIQUES I FINALS

- Tema 12. Crisi conjugal i remeis jurídics
- Tema 13. Separació conjugal
- Tema 14. Extinció, dissolució i divorci
- Tema 15. Efectes i mesures
- Tema 16. Mesures provisionals

VI. UNIONS ESTABLES DE PARELLA

- Tema 17. Unions de fet

VII. PROCESSOS MATRIMONIALS

- Tema 18. Processos matrimonials

Nota metodològica. Es tindrà en compte la iniciativa dels estudiants pel que fa als continguts de l'assignatura, per tal de dedicar més temps a aquells que els mereixin major interès (i sense perjudici de assolir l'explicació de tot el programa). Això requereix una actitud especialment interactiva, no només a les classes pràctiques, sinó també a les teòriques.

Per a les classes pràctiques els estudiants hauran d'anar proveïts de la legislació i de l'altre material que s'indiqui. Requeriran assistència i participació oral en el debat. La resolució del cas es podrà fer en equip, però la presentació haurà de ser individual i per escrit.

A més, i si és possible, hi haurà successius controls escrits al llarg del curs (en principi, quatre), sobre matèria explicada.

De cadascú es farà un dossier de les proves - control, pràctiques, qualificacions i incidències del curs, al que hi tindrà accés l'estudiant, en hores de tutoria o concertades, sempre en règim de confidencialitat.

3. PROGRAMA

I. INTRODUCCIÓ

Tema 1: Juridificació de la vida en parella

- I. Matrimoni i unions de fet
- II. Heterosexualitat: concepte i crisi
- III. Tendències actuals sobre la juridificació de les relacions de parella
- IV. La tutela jurídica al marc de la Unió Europea
- V. La tutela jurídica constitucional a Espanya
- VI. Família i Estatut de Catalunya
- VII. Consideracions generals a la llum del Projecte del Llibre II del Codi civil de Catalunya

Tema 2: Matrimoni i dret

- I. Dimensions del matrimoni
- II. Estructura jurídica i realitat social del matrimoni
- III. Matrimoni, dret públic i dret privat
- IV. Autonomia privada
- V. Tutela jurídica especial
- VI. El matrimoni putatiu

Tema 3: Evolució del dret matrimonial

- I. El matrimoni romà
- II. Origen de la competència eclesiàstica i formació del dret matrimonial canònic
- III. Puntualitzacions tridentines
- IV. El procés de secularització
- V. El principi personalista
- VI. El dret matrimonial actualment
- VII. El matrimoni civil davant del dret canònic
- VIII. El matrimoni religiós davant del dret civil: els sistemes matrimonials

II. EL SISTEMA MATRIMONIAL

Tema 4: Els sistemes matrimonials

- I. Nocions generals
- II. El dret a celebrar ritus matrimonials
 1. El matrimoni civil
 2. El matrimoni religiós
 3. El matrimoni ètnic
- III. Tipus de matrimoni religiós: el seu reconeixement civil
- IV. Tècniques de connexió entre celebració religiosa i jurisdicció civil
- V. Sistemes matrimonials unitaris i mixtes

Tema 5: Precedents del sistema matrimonial espanyol

- I. El matrimoni civil obligatori a Espanya
 1. La llei de matrimoni civil de 1870
 2. La legislació matrimonial de la II República
- II. El sistema matrimonial confessional
 1. La Constitució de 1876 i el sistema originari del Codi civil
 2. El sistema matrimonial en el règim franquista
 3. La crisi del sistema confessional

Tema 6: El sistema matrimonial espanyol

- I. El sistema matrimonial i la Constitució
- II. Incidència civil del matrimoni religiós en el sistema vigent
 1. Nocions generals
 2. Eficàcia civil del matrimoni en forma canònica
 - a) Acord concordatari sobre Assumptes Jurídics i legislació civil
 - b) Celebració i eficàcia civil
 - c) Resolucions eclesiàstiques i eficàcia civil
 - d) Mesures
 3. Eficàcia civil del matrimoni en altres formes religioses
 - a) Els Acords de cooperació amb les confessions minoritàries
 - b) Celebració i eficàcia civil
 - c) Regulació especial del matrimoni en forma islàmica
- III. Disfuncions del sistema matrimonial
 1. Eficàcia civil de la celebració i inscripció
 2. Control dels requisits civils
 3. La qüestió de l'expedient matrimonial civil
 4. Diferents solucions sobre el caràcter optatiu de l'eficàcia civil de la celebració
 5. Disfuncions derivades de l'eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques

III. PREPARACIÓ DEL MATRIMONI

Tema 7: La promesa de matrimoni

- I. Concepte
- II. Precedents històrics canònics i civils
- III. La promesa de matrimoni en el Codi civil

Tema 8: L'expedient matrimonial

- I. Concepte i funcions
- II. Precedents. Especial referència a l'expedient matrimonial canònic
- III. Expedient matrimonial civil
 1. Tramitació
 2. Control d'inexistència de impediments
 3. Control d'inexistència d'altres causes legals de nul·litat
 4. Especial referència al fenomen immigratori i al matrimoni en frau de llei
 5. Culminació de l'expedient i impugnació

IV. CAPACITAT, CONSENTIMENT I FORMA

Tema 9: Impediments i incapacitat

- I. Les limitacions del "*ius connubii*"
 1. Nocions generals
 2. Significats del concepte "capacitat"
 - a) Absència d'impediments
 - b) Capacitat psíquica
 3. Naturalesa jurídica dels impediments
 4. Classificació dels impediments
 5. Altres limitacions
- II. Evolució legislativa
- III. Establiment, cessament i dispensa
- IV. Impediments civils
 1. Edat
 2. Vincle
 3. Consanguinitat
 4. Adopció
 5. Conjugicidi
- V. Nocions generals sobre els impediments canònics

Tema 10: El consentiment matrimonial

- I. Nocions generals
 1. Indispensabilitat i suficiència radical del consentiment
 2. Contingut del consentiment
 3. Emissió del consentiment
 4. El consentiment matrimonial des de les perspectives canònica i civil
- II. Sistematització de les anomalies del consentiment
- III. Patologia jurídica del consentiment
 1. Aptitud psíquica per a consentir
 - a) Nocions generals canònica i civils i supòsits contemplats
 - b) Tractament en el dret civil espanyol
 2. Matrimoni "*sense consentiment*"
 - a) Nocions general canònica i civil i supòsits que comprèn
 - b) Interpretació de la norma civil
 3. Vicis de la voluntat
 - a) Nocions general canònica i civil i supòsits que comprèn
 - b) Tractament legal en el dret civil
 4. El matrimoni condicionat
 - a) Nocions general canònica i civil
 - b) Tractament legal en el dret civil

Tema 11: Forma de celebració

- I. Forma d'emissió i forma de recepció
- II. Evolució històrica
- III. Significat i funció substancial de la forma
- IV. La regulació de la forma de matrimoni
 1. Nocions generals canònica i civil
 2. La subsanació automàtica de determinats defectes formals
 3. Forma ordinària
 - a) Aspectes substancials
 - b) Modalitats especials
 4. Forma de celebració en supòsits de perill de mort
 5. Nul·litat per defecte o vici de forma

V. SITUACIONS CRÍTIQUES I FINALS

Tema 12: Crisi conjugal i remeis jurídics

- I. Consideracions generals
- II. Reconstrucció del matrimoni
 1. La convalidació
 - a) Nocions generals canònica i civil
 - b) La convalidació en el dret civil: modalitats, requisits i efectes
 2. La reconciliació

- III. Desvinculació
 - 1. Nocions generals
 - 2. El mutu acord: concepte, àmbit d'aplicació. La mediació familiar
 - 3. La desvinculació contenciosa: concepte i àmbit d'aplicació
 - 4. Separació, divorci, nul·litat i altres remeis
 - 5. La mort com extinció natural del matrimoni

Tema 13: Separació conjugal

- I. Concepte
- II. Antecedents, pressupòsits constitucionals, referències comparades
- III. Principi personalista, separació per voluntat unilateral i revisió del paper de la separació conjugal
- IV. Exclusivitat de la jurisdicció estatal en el marc del sistema matrimonial
- V. Separació de fet, separació judicial i separació provisional
- VI. Separació judicial de mutu acord i contenciosa

Tema 14: Extinció, dissolució i divorci, i nul·litat

- I. Nocions generals
- II. La mort: coincidència substancial entre les nocions civil i canònica
- III. La declaració de mort en el dret civil
 - 1. Concepte, requisits i efectes
 - 2. Distinció respecte de la mort presumpta en el dret canònic
- IV. El divorci: concepte, antecedents, pressupòsits constitucionals i referències comparades
- V. Principi personalista, divorci per voluntat unilateral i revisió de la institució
- VI. Divorci de mutu acord i contenciosos
- VII. Reconeixement a Espanya de sentències extrajudicials de dissolució
- VIII. Eficàcia civil de la dissolució pontifícia "*super rato*"
- IX. La nul·litat de matrimoni
 - 1. Funcions de la declaració de nul·litat
 - 2. Plantejaments revisionistes

Tema 15: Efectes i mesures

- I. Efectes primaris i efectes secundaris
- II. Efectes comuns i efectes propis
 - 1. En el Codi civil
 - 2. En el Codi de família
- III. Dret dispositiu i ordre públic
- IV. Efectes personals pel que fa als fills
- V. Habitatge familiar i aixovar
- VI. Aliments i càrregues del matrimoni
- VII. Pensió per desequilibri (compensatòria)
- VIII. La indemnització com a efecte o mesura de la nul·litat
- IX. Compensacions econòmiques en els règims de separació de béns
- X. La dissolució del règim econòmic com a efecte automàtic
- XI. Liquidació del règim econòmic
- XII. La divisió dels béns en proindivís
- XIII. Modificació de mesures

Tema 16: Mesures provisionals

- I. Concepte
- II. Automàtiques
- III. Prèvies
- IV. Simultànies
- V. Mesures no reglades

VI. UNIONS DE FET

Tema 17: Unions de fet

- I. Concepte
- II. Apunt històric
- III. Tractaments jurídics
 - 1. Tractament legal fragmentari
 - 2. La jurisprudència

3. Regulació orgànica
4. Lleis d'unions de fet a Espanya
 - a) Estat de la qüestió a nivell de llei estatal
 - b) Lleis autonòmiques i problemes de constitucionalitat
 - c) Valoració general dels continguts de les lleis autonòmiques
- IV. La llei d'unions estables de parella de Catalunya
 1. Valoració general
 2. Unions heterosexuals i homosexuals
 3. Contingut de la llei
 4. Posició jurídica de les unions estables no emparades per la llei

VII. PROCESSOS MATRIMONIALS

Tema 18: Processos matrimonials

- I. Nocions generals
- II. Jurisdicció i competència
- III. Mesures provisionals
 1. Prèvies
 2. Simultànies
- IV. Procediment contradictori (separació i divorci contenciosos; nul·litat)
- V. Procediment de separació i de divorci basat de mutu acord
- VI. Liquidació del règim econòmic
- VII. Execució de sentències
- VIII. Determinació i modificació de mesures
 1. Procediment contradictori
 2. Procediment basat en el mutu acord
 3. Mesures no reglades
- IX. Eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques
- X. Mesures en el supòsit de filiació no matrimonial: procediments aplicables
- XI. Reclamacions entre convivents: procediment aplicable
- XII. Impugnació de resolucions administratives sobre menors
- XIII. Nocions generals sobre els processos canònics: competència; procés de nul·litat ordinari; procés de nul·litat documental; dissolució pontifícia del matrimoni no consumat; declaració de mort presumpta

4. MATERIALS DE L'ASSIGNATURA

4.1 Legislació

Tractats internacionals sobre la matèria. Constitució. Acords concordataris i de cooperació entre l'Estat espanyol i l'Església catòlica i amb altres confessions religioses (evangèlica, islàmica i israelita). Codi civil espanyol. Codi de família. Projecte de Llibre II del Codi civil de Catalunya. Codi de dret canònic. Llei d'enjudiciament civil. Legislació del registre civil. Compendi de legislació Eclesiàstica de l'Estat (Editorials Aranzadi, o Civitas).

4.2. Pràctiques

És previst fer de vuit a deu sessions de pràctiques. La redacció dels supòsits de fet i els respectius qüestionaris seran lliurats a cada sessió.

4.3 Estudi de sentències

Serán estudiades i comentades diverses sentències de dret matrimonial, que també es proporcionaran a cada sessió que pertorqui.

5. BIBLIOGRAFIA

Bibliografia bàsica

- Víctor REINA i Josep M. MARTINELL, *Curso de Derecho matrimonial*, Madrid, 1995.
 Dionisio LLAMAZARES FERNÁNDEZ, *Derecho matrimonial*, Madrid, 2000.
 Dionisio LLAMAZARES FERNÁNDEZ, *El sistema matrimonial español: matrimonio civil, matrimonio religioso y matrimonio de hecho*, Madrid, 1995.
 Mariano LÓPEZ ALARCÓN i Rafael NAVARRO-VALLS, *Curso de Derecho matrimonial Canónico y Concordado*, Madrid, 2001. A.D.
 VV. AA. Derecho Eclesiástico del Estado Español, Ed. EUNSA, Navarra, 1998.
 José Antonio SOUTO PAZ, *Derecho matrimonial*, Segunda edición, Barcelona, 2002.

Ana FERNÁNDEZ-CORONADO GONZÁLEZ, *El proceso de secularización del matrimonio*, Madrid 2004.

María Jesús GUTIÉRREZ DEL MORAL, *El matrimonio en los Estados de la Unión Europea y la eficacia civil del matrimonio religioso*, Barcelona 2003.

Bibliografia complementària

Es donarà a classe.

6. AVALUACIÓ

- 6.1** És prevista, si és possible, una avaluació per curs, per tal que l'alumne que ho desitgi pugui aprovar sense menester l'examen final. Els controls parcials, les pràctiques i la participació a classe constituïran, sense perjudici de tenir en compte d'altres possibles activitats, la base de l'avaluació que permet alliberar la matèria totalment, o, si escau, parcialment (sense reserva per altres convocatòries).
- 6.2** També hi haurà examen final per a qui no hagi optat per l'opció anterior, o per a qui no hagi aprovat per curs, o per a qui desitgi millorar la nota de curs. Aquest examen serà escrit, de tota la matèria, o de la no alliberada, o de la matèria que es determini en cada cas per a millorar la nota de curs.
- 6.3** Qualificacions: 0 a 4,9: suspens; 5 a 6,9: aprovat; 7 a 8,9: notable; 9 a 10: excel·lent; i excel·lent amb M.H.